

DEFINIREA CONCEPTULUI DE AUTORITATE JUDECĂTOREASCĂ ÎN CONTEXTUL REGLEMENTĂRILOR CONSTITUȚIONALE

Elena BUGUȚA,

doctor în drept, avocat

Victoria BOGOMOLOVA,

candidat la funcția de judecător, Institutul Național al Justiției, audient

SUMMARY

Justice making is a specific legal activity, the implementation of which is the exclusive competence of the judicial power. The representatives of the judicial power – judges, by the nature of the duties they carry out, they should be free from any influence whether it comes from public bodies or from any other entity. This is the main rule any judge must comply with when it settles disputes in court proceedings.

Keywords: justice, law, judicial authority, judicial power, judicial activity, judicial system, jurisdiction, judgment

REZUMAT

Înfăptuirea justiției este o activitate juridică specifică, realizarea căreia este de competența exclusivă a puterii judecătorești. Reprezentanții puterii judecătorești – magistrații, prin caracterul atribuțiilor pe care le îndeplinesc, trebuie să fie liberi de orice influență, fie că aceasta vine din partea organelor de stat, fie din partea oricăror alte entități. Aceasta este regula principală după care ar trebui să se conducă orice judecător, atunci când tranșează procesele judiciare.

Cuvinte-cheie: justiție, lege, autoritate judecătorească, putere judecătorească, activitate judecătorească, sistem judecătoresc, jurisdicție, hotărâre judecătorească

Introducere. În legătură cu termenul de *autoritate judecătorească* sînt utilizați și o multitudine de alți termeni care fie sînt sinonime, fie au o legătură foarte strînsă cu termenul pe care încercăm să-l definim. *Putere judecătorească*, *sistem judecătoresc*, *jurisdicție*, *justiție* sînt termeni foarte frecvent utilizați în contexte foarte apropiate ca esență nu doar de către doctrină, ci și de actele legislative.

Dintre termenii vizați, cei de *justiție* și *putere judecătorească*, pe lîngă faptul că sînt cel mai des utilizați, mai desemnează, de foarte multe ori, același fenomen. Confuzia însă intervine doar în context juridic, pentru că, istoricește vorbind, conceptul de justiție este mult mai vechi decît conceptul de putere judecătorească, iar din punct de vedere filosofic, primul are un sens mult mai larg.

Cu referire la conceptul de *putere judecătorească* trebuie de menționat că acesta este folosit de toate constituțiile lumii în vederea consacării principiului separării puterilor în stat. Astfel, în conformitate cu articolul 6 al Constituției Republicii Moldova, „în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea

prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției”.

Pentru a defini conceptul de putere judecătorească, este foarte important să stabilim ce înțeles a oferit legiuitorul categoriei de putere. Deși acest termen apare în Constituția Republicii Moldova într-o serie de articole, este foarte dificil să identificăm adevărata voință a legiuitorului constituind doar prin intermediul analizei prevederilor constituționale în care acesta este amintit.

Rezultate obținute și discuții.

Literatura juridică [11, p. 76] definește *puterea* ca fiind dreptul, forța și voința unei persoane asupra altei persoane sau a unui grup de persoane. Trebuie totuși să menționăm că, din punct de vedere constituțional, categoria de putere are un înțeles specific. Astfel, articolele constituționale în care este menționat termenul respectiv oferă o serie de indicii capabile să lămurească în privința trăsăturilor caracteristice ale categoriei discutate. Așadar, puterea constituțională:

- este exercitată în limitele constituționale;
- desemnează atît drepturi, cît și obligații;
- nu poate fi exercitată în nume propriu;
- este exercitată de mai multe

organe ale statului cu funcții distincte.

Noțiunea de putere are trei sensuri. Într-un prim sens, termenul de putere desemnează noțiunea de *funcție*, de exemplu, se spune că „puterea judecătorească se exercită de organele judecătorești”. În al doilea sens, termenul respectiv vizează noțiunea de *organ* cînd se spune, de exemplu, că puterea executivă prin excesul de ordonanțe încălcă domeniul puterii legiuitoare. În al treilea sens, prin cuvîntul *putere* se vizează *elementele constitutive ale voinței naționale*, întrucît aceasta poate fi fracționată în anumite elemente ce pot fi delegate și încorporate într-un anumit organ care exercită funcții corespunzătoare.

Acestea fiind spuse și pornind de la prevederile constituționale, trebuie să înțelegem că toate cele trei puteri nu sînt altceva decît niște prerogative delegate de popor (națiune). De aici și concluzia în conformitate cu care parlamentul are delegată puterea de a adopta legi conforme voinței poporului, guvernul are obligația delegată de a asigura executarea legilor în corespundere cu intenția reprezentanților, iar organelor judecătorești le este delegat să stabilească dacă acțiunile particulare sînt în acord cu cele stabilite de legislativ și executiv.

Rezultă, așadar, că autoritățile judecătorești nu au puterea de a decide în ceea ce privește organizarea treburilor în stat, ele trebuie doar să vegheze dacă organizarea statală nu a fost tulburată. Mai mult, organele judecătorești sînt, de cele mai multe ori, chemate să vegheze asupra legalității acțiunilor particularilor sau ale autorităților publice doar în cazul în care acestea sînt sesizate în acest sens.

Discuțiile în jurul conceptului de putere judecătorească nu au încetat din momentul apariției teoriei separației puterilor în stat. Principala necunoscută în acest sens apare atunci cînd se pune problema atribuțiilor exercitate de către puterea judecătorească. Este sau nu este puterea judecătorească o putere veritabilă în stat sau această putere se reduce doar la proclamarea constituțională și nu merge mai departe de atît? Aceasta este întrebarea care preocupă doctrina juridică chiar și în perioada în care statul de drept are consacrare constituțională în majoritatea țărilor dezvoltate.

Pentru a identifica care este rolul și locul puterii judecătorești în cadrul sistemului organelor de stat și pentru a înlătura dubiile referitoare la necesitatea existenței unei a treia puteri în stat, mai urmează să precizăm unele aspecte care diferențiază actul de înfăptuire a justiției de actele de putere exercitate de legislativ și executiv.

Astfel, activitatea judiciară se delimitează în mod esențial de atribuțiile și actele autorității legiuitoare. Deosebirile vizează organizarea, constituirea și activitatea celor două categorii de autorități, precum și existența unor proceduri diferite prin care se realizează funcția judiciară și cea legislativă.

Activitatea de elaborare a legilor reprezintă substanța întregului organism legislativ, iar această activitate se înfăptuiește în baza unei proceduri specifice ce reglementează nu numai inițiativa legislativă, ci și modul de adoptare a legilor și a hotărîrilor, trimiterea proiectelor de legi și a propunerilor legislative, promulgarea legii etc.

Sesizarea organelor judiciare se face printr-o cerere. Din punct de

vedere formal, activitatea legislativă se concretizează în norme – legea formală, iar activitatea judiciară se materializează într-o hotărîre – sentință sau decizie.

Între activitatea judiciară și cea legislativă există și o interacțiune logică, determinată de imperativul unei bune funcționări a mecanismelor statale. Problema reală nu este cea a unei „delimitări” sau „separări” rigide a puterilor, ci a unei fructuoase colaborări între autoritățile statului.

Astfel, autoritatea legiuitoare exercită un control asupra modului de organizare și funcționare a instanțelor judecătorești. Acest control se exercită prin normele stabilite de forumul legislativ privitoare la organizarea, la atribuțiile instanțelor și la procedura judiciară. Un asemenea control trebuie să fie destinat optimizării actului judiciar și nu poate constitui în niciun caz o imixtiune în activitatea concretă de judecată [4, p. 84].

Autoritatea judecătorească exercită și ea un control asupra puterii legislative, concretizat în competența atribuită acesteia în materie electorală, în cauzele penale privind parlamentarii, precum și prin interpretarea pe care instanțele o dau legilor cu prilejul aplicării lor.

Autoritatea judecătorească se afla într-un raport de „dependență relativă” față de organele administrative. Spunem dependență „relativă”, întrucît în activitatea judiciară judecătorii sînt independenți și se supun numai legii.

Un aspect al „relativei dependențe” rezultă din împrejurarea că judecătorii sînt numiți în funcție de Președinte. Totuși, o atare „dependență” este formală, căci rolul de organ de disciplină revine Consiliului Superior al Magistraturii, iar numirea în funcție a magistraților se face la propunerea aceluiași organ.

Autonomia autorităților judiciare față de celelalte organe statale imprimă același caracter și actului în care se finalizează activitatea de bază a jurisdicției.

Fiind identificate principalele trăsături conferite conceptului de putere judecătorească, putem spune că aceasta este cea putere a sta-

tului care este formată din totalitatea organelor judecătorești constituite în vederea îndeplinirii actului de justiție. În legătură cu definiția evocată, s-a menționat că „ar fi o greșeală dacă am reduce puterea judecătorească doar la organele care o formează (...), puterea reprezentă tot ceea ce aceste organe sînt în măsură să îndeplinească (...). În esență, puterea judecătorească o formează funcțiile și împuternicirile delegate acesteia, nu însuși executorul acestor funcții și împuterniciri” [2, p. 33].

Cu toate acestea, atît Constituția Republicii Moldova, cît și Constituția României, precum și alte legi adoptate în conformitate cu legile fundamentale, consacră că puterea judecătorească este îndeplinită doar de către instanțele judecătorești. Deci justiția nu poate fi îndeplinită de către niciun alt organ al statului.

Din punct de vedere juridic, conceptele de *putere judecătorească* și de *justiție* se confundă. De asemenea, am arătat că nu se poate spune același lucru atunci cînd analizăm conceptele menționate sub aspect istoric sau filosofic.

Etimologic, termenul de *justiție* provine de la latinescul *jurisdictio*, ceea ce înseamnă „a pronunța ceea ce este drept” [6, p. 49]. Din acest punct de vedere, definirea justiției este o sarcină foarte dificilă. Într-o accepțiune foarte generală, justiția reprezintă acea stare generală a societății care se realizează prin asigurarea – pentru fiecare individ în parte și pentru toți împreună – a satisfacerii drepturilor și intereselor legitime [9, p. 126].

Prin finalitatea sa, justiția se numără printre principalii factori de consolidare a celor mai importante relații sociale, deoarece ea întru-chipează virtutea morală fundamentală, menită să asigure armonia și pacea socială, la a căror realizare contribuie deopotrivă regulile religioase, morale și cele juridice.

Secolul XXI, mai bine zis morală și politica secolului XXI, au făcut ca numeroase cuvinte vechi să-și piardă sensul pe care l-au avut inițial. Astfel, așa cum am văzut, constituțiile îngustează

conținutul conceptului de justiție fie la organele judecătorești, fie la atribuțiile îndeplinite de aceste organe [5, p. 131].

Jeremy Taylor, la mijlocul secolului XVII, scria că există două tipuri de justiție: 1) *justiția comutativă* sau *reciprocă*, ce exprimă ideea că toate lucrurile care se fac trebuie să fie recompensate în mod echitabil: dacă mi-ai oferit ceva anume, sînt obligat să-ți ofer în loc altceva nu mai puțin valoros; 2) *justiția distributivă*, care se deosebește de cea comutativă prin faptul că aceasta recunoaște existența obligației în afara oricărei convenții. În acest sens, obligația nu este o consecință a unui angajament, ci este consecința voinței divine. „Așa cum cineva a primit în dar un lucru, permite și lui să acționeze în acest fel”. Aceasta este concepția religioasă a justiției [5, p. 134].

Dincolo de toate accepțiunile filosofice atribuite termenului de justiție, ținem să menționăm că sub aspect practic termenii de putere judecătorească și justiție sînt foarte apropiați. Dacă ai întreba un om de pe stradă cu ce se asociază pentru el termenul de justiție, atunci cu siguranță că, printre toate explicațiile oferite, va atinge, aproape sigur, și problema organelor judecătorești.

Tot din dorința de a explica caracterul practic al justiției se menționează că o justiție puternică și independentă este o garanție contra abuzurilor din partea legislativului și executivului. Independența și puterea justiției pot fi asigurate prin irevocabilitatea actelor sale și neintervenția legislativului și executivului în exercitarea atribuțiilor justiției [7, p. 56].

Manifestîndu-se prin decizii concrete de caz, pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime, pusă în obligația de a aprecia ce este just și ce este injust, licit sau ilicit, justiția reclamă de la judecător o pregătire și o muncă intelectuală deosebită. Judecătorul nu exprimă propria voință, ci voința fixată prin lege. Justiția, chiar dacă primește solicitări de diferit ordin, are obligația de a apăra doar interesele legitime [3, p. 42]. Justiția trebuie să ia decizii în baza faptelor și să evi-

te presupunerile ce pot duce ușor la erori. În elaborarea actelor de aplicare, magistrații trebuie să înlăture tot ce este vag și nedeterminat, ceea ce este subiectiv, rămînînd doar la date verificate și confirmate. Judecătorul trebuie să se simtă o slugă a legii, cu responsabilitate în fața legii, fără nicio influență. Din aceste considerente, judecătorul este mai mult un tehnocrat, decît un părinte al justiției [7, p. 58].

Revenind la abordarea constituțională a conceptului de justiție, trebuie să menționăm că, spre deosebire de restul conceptelor conexe, conceptul de justiție este, pe de o parte, cel mai des utilizat de către constituțiile lumii și, pe de altă parte, cel mai frecvent invocat atunci cînd se evaluează starea democrației dintr-un stat sau altul.

Din conținutul articolelor care se regăsesc în Constituția RM reiese că termenul de justiție, la fel ca în cazul termenului de putere judecătorească, este folosit în două sensuri:

1. Justiția reprezintă totalitatea instanțelor judecătorești legal constituite – din acest punct de vedere, termenul de *justiție* se confundă cu termenii de *sistem judecătorec* și *putere judecătorească*.

2. Justiția reprezintă procesul de adoptare a deciziilor, care se finalizează odată cu emiterea hotărîrilor pronunțate de către instanțele judecătorești – acest din urmă sens este cel mai apropiat de sensul constituțional al termenului de *jurisdicție*, conținut în art. 134 al Constituției Republicii Moldova.

Analizînd prevederile Constituției, putem sesiza cu ușurință că aceasta nu oferă nici o definiție a termenilor pe care îi utilizează. Din punctul nostru de vedere, o lege fundamentală nici nu trebuie să ofere asemenea noțiuni, întrucît caracterul rigid al acesteia nu conține premisele necesare pentru modificarea dispozițiilor cuprinse în textul ei în acord cu modificările intervenite în relațiile sociale pe parcursul timpului. O constituție trebuie să conțină doar indicii necesari, exprimați în termeni foarte generali, care ar permite identificarea voinței exprimate de legiuitor.

În condițiile în care, așa cum am văzut, Constituția nu oferă definiții pentru termenii de care face uz, această sarcină este pusă pe seama doctrinei, care are menirea să explice nu doar intenția statică a legiuitorului, ci și modul în care trebuie aplicată legea pentru cazurile pe care aceasta nu a putut să le prevadă la momentul adoptării actului respectiv.

În acord cu prevederile constituționale, doctrina înțelege prin justiție, pe de o parte, puterea de a decide asupra conflictelor ivite între diferite subiecte de drept – persoane fizice sau juridice – prin aplicarea legii [10, p. 16], iar pe de altă parte – mecanismul de obținere a hotărîrilor judecătorești și rezultatul întregului proces, adică înseși hotărîrile [12, p. 89]. Putem deci să afirmăm că, deși expresiile folosite pentru definirea justiției diferă, esența acestora este aceeași.

Cu referire la termenul de *jurisdicție*, menționăm că acesta nu se bucură de o consacrare constituțională explicită. În Constituția Republicii Moldova, de exemplu, acesta este amintit o singură dată într-un articol dedicat Curții Constituționale. Astfel, în conformitate cu art. 134, alin. (1) al Constituției moldovenești, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova”.

Observăm că termenul de *jurisdicție* utilizat în articolul menționat este foarte apropiat după conținut de termenul de *justiție* folosit în articolul 114 al Constituției Republicii Moldova: „Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești”. Constatăm deci că se sugerează indirect că termenul de jurisdicție desemnează activitatea desfășurată conform unor reguli prestabilite.

În scopul prezentării trăsăturilor particulare ale actului jurisdicțional, în literatura juridică au fost adoptate mai multe criterii. Este vorba, evident, de niște criterii convenționale, formulate pe baza cercetărilor doctrinare.

a. Criteriile formale. Un prim criteriu formal se referă la *organul emitent*. În această concepție,

actul ce emană de la o autoritate judecătorească constituie un act jurisdicțional. Emiterea de acte jurisdicționale se constituie în însăși activitatea puterii judecătorești, acestea fiind nu doar o putere, ci și o obligație. De aceea, s-a spus că noțiunea de jurisdicție ca „putere” este insuficientă pentru o calificare corectă a conceptului, ea fiind în realitate o „putere-datorie”. Într-adevăr, judecătorul are nu numai facultatea de a judeca, ci și datoria administrativă de a o face [3, p. 30].

În actul jurisdicțional intervin trei subiecți: statul prin intermediul judecătorului, reclamantul și pîrîitul. De aici s-a desprins concluzia unei diferențe esențiale între cele două categorii de acte, subliniindu-se că în cadrul actului jurisdicțional statul nu acționează în interes propriu, pe cînd în cadrul actului administrativ acționează în favoarea sa. Altfel spus, în actul administrativ statul este parte în conflict, iar în cazul actului jurisdicțional intervine pentru soluționarea litigiului dintre alți subiecți de drept [8, p. 73].

Criteriile formale, privitye izolat sau în ansamblul lor, nu sînt de natură să realizeze o delimitare categorică a actului jurisdicțional față de actul administrativ, astfel încît s-a recurs și la unele criterii materiale.

b. Criteriile materiale. Un prim criteriu vizează *finalitatea actului*, potrivit căruia actul jurisdicțional urmărește restabilirea ordinii de drept și armoniei sociale.

În literatura juridică mai veche s-a considerat ca activitatea jurisdicțională se particularizează față de cea administrativă prin prezența necesară a unei pretenții referitoare la existența unui drept sau unei situații juridice subiective.

Asupra pretenției deduse judecării și după aprecierea faptelor ce sînt prezentate, judecătorul este dator să se pronunțe printr-o hotărîre. Puterea lucrului judecat este considerată un atribut exclusiv al actului jurisdicțional. Deci, dacă un act dobîndește autoritate de lucru judecat, el este un act jurisdicțional; în caz contrar, nu ne aflăm în prezența unui act jurisdicțional. Prin urmare, fără autoritatea lucru-

lui judecat nu poate fi concepută nici funcția judiciară [9, p. 129].

c. Sistemul mixt. S-a subliniat că nici criteriile materiale nu sînt suficiente pentru delimitarea actului jurisdicțional față de actul administrativ. O delimitare mai riguroasă se poate realiza doar în cadrul unui sistem mixt, adică al unui sistem care îmbină criteriile formale cu cele materiale.

Totalitatea criteriilor prezentate au un caracter esențial: existența unei proceduri specifice (judiciară), existența unei pretenții care conduce la o soluție (hotărîre) înzestrată cu putere de lucru judecat.

Substanța activității judiciare se materializează în *hotărîrea judecătorească*, act prin care se pune capăt unui conflict ivit în sfera relațiilor sociale, fiind vorba de hotărîrea finală, și nu de celelalte acte emise de judecător în cursul activității de soluționare a litigiului.

Actul final și de dispoziție este precedat, în mod necesar, de un complex de acte și activități procesuale de natură să pregătească soluția finală. Asemenea acte au, prin natura lor, caracterul unor acte administrative.

Concluzii

1. Termenii de *justiție*, *putere judecătorească*, *jurisdicție* și *sistem judecătorec*, deși au o construcție diferită, desemnează de multe ori același fenomen. Cu alte cuvinte, semantica juridică a acestor termeni este, în multiplele cazuri de invocare legală, aceeași.

2. Termenii amintiți, mai puțin cel de *sistem judecătorec*, au din punct de vedere constituțional un dublu sens – unul funcțional și altul organizatoric. Funcțional, prin termenii vizați se înțelege mecanismul de a obține hotărîrile judecătorești și rezultatul întregului proces, adică înseși hotărîrile, iar din punct de vedere organizatoric, termenii utilizați desemnează toate organele împuternicite cu funcții jurisdicționale și înșiși judecătorii (și nu alt tip de personal din cadrul instanțelor).

3. Activitatea organelor judecătorești investite cu putere de stat se deosebește de activitatea celorlalte organe de stat atît din punct de ve-

dere funcțional, cît și din punct de vedere organizatoric.

4. Puterea organelor judecătorești nu stă în dreptul de a participa la organizarea treburilor în stat, ci în dreptul și obligația de a apăra ordinea juridică, stabilită de legislativ și executiv, pe calea soluționării cauzelor numite spre judecare. Din acest motiv, organele judecătorești nu pot cîștiga autoritate prin deciziile emise, așa cum se întîmplă în cazul organelor legislative și executive. Autoritatea organelor judecătorești poate fi obținută doar prin emiterea unor hotărîri corecte. Cu alte cuvinte, autoritatea organelor legislative și executive poate fi impusă, iar autoritatea organelor judecătorești poate fi doar cîștigată.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 1 din august 1994.
2. Cochinescu Nicolae. Organizarea puterii judecătorești în România. București: Editura Lumina Lex, 1997.
3. Couture E.J. Fundamentos del Derecho Procesal Civil, ed. 3. Buenos Aires: Ed. Depalma, 1981.
4. Deleanu Ion. Drept constituțional și instituții politice. Tratat II. București: Editura Europa Nova, 1996.
5. Dogaru Ion, Dănișor Dan Claudiu, Dănișor Gheorghe. Teoria generală a dreptului. București: Editura științifică, 1999.
6. Muraru Ioan. Drept constituțional și instituții politice. București: Editura Actami, 1997.
7. Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. Drept constituțional și instituții publice. Vol. II. București: Ed. All Beck, 2009.
8. Rusu Ioan. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. București: Editura Lumina Lex, 2004.
9. Rădulescu Andrei. Puterea judecătorească. București: Editura Humanitas, 1990.
10. Roman Dumitru, Vîzdoagă Tatiana, Cerbu Adrian, Ursu Sergiu. Organizarea și activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept în Republica Moldova. Chișinău: Cartdidact, 2004.
11. Sartori Giovanni. Teoria democrației reinterpretate. București, 1999.
12. Гуценко К.Ф., Ковалев М. А. Правоохранительные органы. М.: Спарк, 2004.